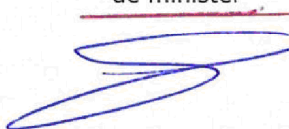

TER BESLISSING HEDEN IVM MR 21/10

Aan
de minister

 17/10

nota

Evaluatie steunpakket KLM – aangepaste Kamerbrief na REDI

Generale Thesaurie
Deelnemingen

Persoonsgegevens

Datum

17 oktober 2024

Notanummer

2024-0000501478

Bijlagen

1. Kamerbrief TK
2. Kamerbrief EK
3. Evaluatierapport EY
4. Oordeel externe evaluat
5. Onderliggende beslisnot
6. Woordvoeringslijn

Aanleiding

De evaluatie van het steunpakket, uitgevoerd door EY, is onlangs afgerond. De bevindingen in het evaluatierapport en een concept-kabinetsreactie zijn tijdens de REDI (Raad Economie, Digitalisering en Innovatie) van 15 oktober besproken. Uit de REDI kwamen twee aanpassingen op de brief, waarbij het mandaat is gegeven om deze ambtelijk te verwerken. Maandag 21 oktober staat de kabinetsreactie als onderdeel van de REDI-conclusies als hamerstuk geagendeerd op de MR.

Beslispunten

- Gaat u akkoord met de verwerking van de in de REDI besproken aanpassingen aan de Kamerbrief en het versturen van de brief aan de Tweede Kamer (onder voorbehoud van goedkeuring door de MR)? Zo ja, wilt u de Tweede Kamerbrief (bijlage 1) dan ondertekenen?
- Gaat u akkoord met het versturen van een afschrift van de brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer aan de Eerste Kamer (onder voorbehoud van goedkeuring door de MR)? Zo ja, wilt u de brief aan de Eerste Kamer (bijlage 2) dan ondertekenen?
- Gaat u akkoord met het openbaar maken van de nu voorliggende nota en onderliggende nota's (bijlage 5), conform de beleidslijn Actieve openbaarmaking nota's?
- Gaat u akkoord met de bijgevoegde reactie en Q&A's (bijlage 6)? Zo ja, dan wordt de reactie door uw woordvoerder pro-actief met de media gedeeld.

Kernpunten

- Op 27 september bent u geïnformeerd over de belangrijkste bevindingen in het evaluatierapport van EY (nota FIN 462573).
- In de REDI van 15 oktober is de concept-kabinetsreactie besproken. Uit de REDI kwam het verzoek om nog twee aanpassingen te verwerken, waarna de Kamerbrief volgens AZ als hamerstuk kan worden geagendeerd in de MR van 21/10.
- De aanpassingen aan de Kamerbrief zijn verwerkt (zie toelichting) en zijn interdepartementaal afgestemd met SZW, EZ, KGG en IenW.
- Voor de aanpassingen aan de Kamerbrief is gebruik gemaakt van passages die al in eerdere Kamerbrieven hebben gestaan.
- Onder voorbehoud van uw akkoord en goedkeuring van de MR, is de publicatie van het evaluatierapport voorzien op dinsdag 22 oktober.

Toelichting

- In de voorliggende Kamerbrief is het belang van steun aan KLM benadrukt. Op pagina 1 van de Kamerbrief zijn daarom de volgende zinnen toegevoegd: *'Het kabinet achtte het noodzakelijk om deze steun te verlenen vanwege het belang van KLM voor het intercontinentale bestemmingsnetwerk op Schiphol. Dit netwerk is van groot belang voor de Nederlandse economie en werkgelegenheid. De goede bereikbaarheid van Nederland is een van de redenen dat vele bedrijven kiezen voor vestiging in Nederland.'*
- Ook is op pagina 2 de teleurstelling over de onvoldoende naleving van de financiële steunvoorwaarden duidelijker genoemd: *'Toen is benadrukt dat het kabinet verwachtte dat KLM concrete actie zou gaan ondernemen om structurele kostenreductie door te voeren en het vergroten van de competitiviteit van KLM te prioriteren. Ook heeft het kabinet in oktober 2023 genoemd dat het niet nakomen van de afspraken met de staat afbreuk heeft gedaan aan de maatschappelijke positie van KLM.'*

Communicatie

In samenspraak met COMM is de communicatie (bijlage 6) afgestemd. We zullen KLM en de voormalig staatsagent het rapport van EY voor de publicatie sturen om hun communicatie voor te bereiden. De kabinetsreactie zal niet eerder worden gedeeld. De tijdens het evaluatieonderzoek geïnterviewde personen zullen kort voor publicatie van het rapport door EY op de hoogte worden gebracht van de publicatie van het evaluatierapport.

Media kijken uit naar de evaluatie (o.a. RTL, NOS en Telegraaf). Omdat u in Washington bent, stellen we voor om media proactief te benaderen met een reactie. Het voorstel vindt u in bijlage 6, inclusief Q&A's. Naar verwachting zal ook de staatsagent benaderd worden voor reactie.

Politiek/bestuurlijke context

In de Kamerbrief van 19 juni 2024 over de evaluatie van het steunpakket KLM is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van de evaluatie. Hierin is aangegeven dat wordt gestreefd naar afronding van de evaluatie na het zomerreces. Op donderdag 24 oktober heeft de MIenW een commissiedebat luchtvaart; IenW is op de hoogte van het voornemen om de Kamerbrieven op dinsdag 22 oktober te versturen.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Fin

Generale Thesaurie

HEDEN

TER BESLISSING - AANBIEDINGSFORMULIER SVP GETEKEND RETOUR UITERLIJK DO 10 OKT OM 12U

Aan

de minister

9/10

nota

Evaluatie steunpakket KLM – kabinetsreactie en REDI

Besproken via

Persoonsgegevens

Persoonsgegevens

Datum

9 oktober 2024

Notanummer

2024-0000472788

Bijlagen

1. Concept kabinetsreactie
2. REDI aanbiedingsformulier
3. Evaluatierapport EY
4. Oordeel evaluatiecommissie

Aanleiding

De evaluatie van het steunpakket, uitgevoerd door EY, is onlangs afgerond. Tijdens een SG/DG-overleg (met) op 9 oktober is gesproken over de bevindingen in het evaluatierapport en de concept kabinetsreactie. Op dinsdag 15 oktober is er een REDI (Raad Economie, Digitalisering en Innovatie) waarbij de evaluatie van het steunpakket KLM en de kabinetsreactie hierop kan worden geagendeerd.

Beslispunten

- Graag uw akkoord voor de voorgestelde kabinetsreactie (zie bijlage 1) Indien u nog opmerkingen of aanpassingen bij deze kabinetsreactie zullen wij tijdig aanpassingen doorvoeren.
- Graag uw akkoord voor het agenderen van de uitkomst van de evaluatie van het steunpakket en de voorgestelde kabinetsreactie voor de REDI van dinsdag 15 oktober.
- Indien u akkoord bent, zou u dan het REDI-aanbiedingsformulier (zie bijlage 2) kunnen ondertekenen?

nee

Kernpunten

- Op 27 september bent u geïnformeerd over de belangrijkste bevindingen in het evaluatierapport van EY (nota FIN 462573).
- EY heeft de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen in het evaluatierapport (zie bijlage 3) tijdens een SG/DG-overleg toegelicht. Er heeft op 9 oktober een SG/DG-overleg plaatsgevonden waarbij een concept Kamerbrief met de voorgestelde kabinetsreactie is besproken.
- In de kabinetsreactie wordt het ingegaan op de verschillende aanbevelingen van EY en het oordeel van de evaluatiecommissie (bijlage 4), waarbij het kabinet veel van de bevindingen herkent en onderschrijft.
- Het definitieve rapport is door EY op 26 september met ons gedeeld. Er geldt een termijn van vier weken waarbinnen een rapport moet worden gepubliceerd. Actieve openbaarmaking ziet namelijk ook op het openbaar maken van externe adviesrapporten. Dit betekent dat het rapport uiterlijk op 24 oktober dient te worden gepubliceerd.
- We hebben van Algemene Zaken (AZ) begrepen dat er op dinsdag 15 oktober een extra REDI (ministeriële onderraad) zal plaatsvinden waarbij de evaluatie steunpakket KLM kan worden geagendeerd. AZ voert het secretariaat over de REDI.

- De stukken voor de REDI van 15 oktober, waaronder het getekende aanbiedingsformulier, dienen op donderdag 10 oktober te worden aangeleverd bij AZ.

Toelichting

Communicatie

In samenspraak met COMM wordt de communicatie en het moment van publicatie van het evaluatierapport afgestemd. Conform afspraak zal KLM en de staatsagent het rapport kort voor de publicatie ontvangen om haar communicatie voor te bereiden. De kabinetsreactie zal niet eerder worden gedeeld. De tijdens het evaluatieonderzoek geïnterviewde personen zullen kort voor publicatie van het rapport door EY op de hoogte worden gebracht van de publicatie van het evaluatierapport.

Politiek/bestuurlijke context

In de Kamerbrief van 19 juni 2024 over de evaluatie van het steunpakket KLM is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van de evaluatie (bijlage 2). Hierin is aangegeven dat wordt gestreefd naar afronding van de evaluatie na het zomerreces. Op donderdag 24 oktober heeft de MIenW een commissiedebat luchtvaart; Persoonsgegevens heeft aandacht gevraagd voor de mogelijke samenloop van publicatie van het evaluatierapport met het commissiedebat.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing.

TER BESLISSING

Aan
de minister

nota

Afronding evaluatie steunpakket KLM

Generale Thesaurie

Persoonsgegevens

Datum

27 september 2024

Notanummer

2024-0000462573

Bijlagen

1. Evaluatierapport EY
2. Kamerbrief 19 juni 2024 (voortgang evaluatie)
3. Bevindingen van de evaluatiecommissie

Aanleiding

Het steunpakket aan KLM is door EY geëvalueerd. Met deze nota informeren wij u over de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen in het evaluatierapport (zie bijlage 1) en leggen wij het vervolgproces en de hoofdlijnen van een kabinetsreactie ter akkoord aan u voor.

Beslispunten

- Stemt u in met een BWO in de week van 14 oktober en een mondelinge toelichting in de MR van 21 oktober, waarbij kan worden stilgestaan bij het evaluatierapport en de kabinetsreactie?
Het steunpakket KLM is een politiek gevoelig onderwerp gebleken. Vanwege betrokkenheid op dit dossier wordt voorgesteld om de MFIN, MEZ, MIenW, MSZW en de Raadadviseur AZ uit te nodigen voor het BWO.
- Stemt u in met de hoofdlijnen van de kabinetsreactie op het evaluatierapport?
De hoofdlijn van de voorgestelde kabinetsreactie is positief-kritisch: er hadden achteraf zaken anders en beter gekund, maar er was bij het opzetten van het steunpakket in 2020 veel onzekerheid over het verdere verloop van de COVID-19 pandemie en de gevolgen daarvan voor KLM. In algemene zin worden de meeste aanbevelingen van EY onderschreven.

Goed bespreken

Kernpunten

- In de Kamerbrief van 19 juni 2024 over de evaluatie van het steunpakket KLM is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van de evaluatie (bijlage 2). Hierin is aangegeven dat wordt gestreefd naar afronding van de evaluatie na het zomerreces.
- De hoofdvraag van de evaluatie is in hoeverre het steunpakket doeltreffendheid en doelmatigheid was en welke lessen er hieruit zijn te trekken. EY concludeert dat het steunpakket doeltreffend was, behalve op het punt dat KLM financieel sterker uit de coronapandemie zou komen. Dat doel is niet behaald. Ook acht EY het steunpakket voldoende doelmatig.
- In haar evaluatierapport identificeert EY ook de belangrijkste succes- en knelpunten van het steunpakket en geeft zij een aantal aanbevelingen voor eventuele toekomstige steunverleningen. Onder het kopje 'toelichting' zetten wij deze verder uiteen en delen wij ook de hoofdlijnen van de voorgestelde kabinetsreactie.

- De externe evaluatiecommissie, bestaande uit drie experts met ieder een eigen expertise (Angelique Berg - publiek; Floris de Haan - luchtvaart; Charlotte Insinger - financieel), heeft haar schriftelijke, eigenstandige oordeel over zowel de inhoud van de evaluatie als het doorlopen proces gedeeld (zie bijlage 3). De evaluatiecommissie is positief over de door EY uitgevoerde evaluatie en noemt het een zeer goed leesbaar rapport met heldere conclusies en aanbevelingen. De evaluatiecommissie merkt evenwel op dat zij – ondanks het begrip dat dit buiten de scope van het onderzoek valt – graag had gezien dat ook de vraag naar de economische legitimiteit was beantwoord, namelijk of KLM überhaupt steun had moeten krijgen.
- Er heeft op 18 september jl. een interdepartementaal overleg plaatsgevonden (met) waarbij EY het evaluatierapport heeft toegelicht. Betrokken) hebben aangegeven zich grotendeels te kunnen vinden in de bevindingen en aanbevelingen in het evaluatierapport en de voorgestelde vervolgstappen.
- Het rapport zal met een aanbestedingsbrief en een kabinetsreactie naar het parlement worden gestuurd. Dit zal separaat aan u worden voorgelegd ter goedkeuring.

Toelichting

Deze toelichting is als volgt opgebouwd:

- (i) bevindingen en aanbevelingen van EY;
- (ii) hoofdlijnen van de kabinetsreactie;
- (iii) het vervolgproces; en
- (iv) afstemming (externe) communicatie.

(i) Bevindingen en aanbevelingen van EY

Aanbeveling	Toelichting
<i>Herstel- en resolutieplanning</i>	<p>EY meent dat het in opvolging van de kredietcrisis in de bank- en verzekeringssector geïntroduceerde herstel- en resolutieplanning, vanwege het sterk gereguleerde Europese kader en de specifieke toepasbaarheid in de financiële sector, niet goed toepasbaar is op een specifieke onderneming als KLM, maar dat het goede aanknopingspunten voor de staat biedt bij overwegingen voorafgaand aan en bij eventuele toekomstige steunverleningen.</p> <p>Waardevolle aanknopingspunten zijn (i) de gestructureerde aanpak, inclusief een algemeen belangtest en (ii) de monitoring op crisisindicatoren en (iii) de opgenomen herstel- en resolutie instrumenten.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ EY geeft de staat in overweging om regelmatig en bij het optreden van crisisindicatoren een integraal beeld op de financiële positie van KLM en haar bijdrage aan het publieke belang gereed te hebben. Hierdoor is de staat voorbereid en weet de staat snel en op juiste wijze te handelen bij eventuele toekomstige liquiditeits- en/of solvabiliteitsvraagstukken. Het is hierbij aan te bevelen een beeld te ontwikkelen op in het publiek belang belangrijke (onderdelen van) het netwerk van KLM en in dit verband niet en/of minder belangrijke onderdelen. ○ EY adviseert om crisisindicatoren te definiëren ten behoeve van een proactieve signalering en formulering van herstel- en waar nodig resolutiestrategieën door de staat;

	<ul style="list-style-type: none"> o EY adviseert om scenario's te ontwikkelen hoe te handelen bij een nieuwe crisis die impact heeft op KLM, en hierbij bail-in en verschillende herstructureringsopties te analyseren.
<i>Herstructurering en bail-in</i>	Bij toekomstige steunpakketten adviseert EY een afweging te maken tussen het belang van het betrekken van private financiers enerzijds, hetgeen nadelige gevolgen met zich mee kan brengen voor de positie van de staat, en het volledig financieren door de staat anderzijds. Volledige financiering door de staat brengt als nadeel mee dat zij zelf meer liquiditeit ter beschikking moet stellen en een hoger risico loopt. EY meent dat het afhangen van de omvang en het construct van het individuele steunpakket welk instrumentarium het meest geschikt is voor de staat.
<i>De prijs van steun</i>	Alhoewel EY de overwegingen ten aanzien van de pricing van de liquiditeitssteun aan KLM begrijpt, adviseert zij de staat bij toekomstige steunverleningen te borgen dat zij afdoende gecompenseerd wordt voor het risico dat zij loopt. Dit kan bijvoorbeeld door hoge rentevergoedingen, <i>equity kickers</i> en/ of het verkrijgen van extra aandelen af te dwingen. Voor het risico dat wordt gelopen met de inzet van gemeenschapsgelden dient de staat een passend rendement te kunnen realiseren.
<i>De bail-in van financiers</i>	EY adviseert bij toekomstige steunpakketten een afweging te maken tussen het belang van het betrekken van private financiers enerzijds, hetgeen nadelige gevolgen met zich mee kan brengen voor de positie van de staat, en het volledig financieren door de staat anderzijds. Volledige financiering door de staat brengt als nadeel mee dat zij zelf meer liquiditeit ter beschikking moet stellen (ook om een eventueel bestaande RCF af te lossen) en een hoger risico loopt. Het zal afhangen van de omvang en het construct van het individuele steunpakket welk instrumentarium het meest geschikt is voor de staat.
<i>De bail-in van werknemers</i>	EY beveelt aan om bij herstructureringsprocedures vroegtijdig te betrekken. Alhoewel dit in de totstandkoming complexiteit met zich mee zal brengen, kan hiermee een hogere mate van zekerheid van de <i>bail-in</i> en een betere juridische afdwingbaarheid worden gerealiseerd.
<i>Het stellen van voorwaarden</i>	EY beveelt aan om de voorwaarden zo concreet mogelijk te definiëren en maat te houden bij de hoeveelheid op te nemen voorwaarden. Bij steunverlening dient het primaire belang te zijn te zorgen voor de continuïteit van de onderneming. Hiermee wordt ook de bijdrage van de betreffende onderneming aan het publieke belang geborgd. EY geeft in dit verband in overweging om bij toekomstige steunverlening hoofdzakelijk bedrijfseconomische voorwaarden op te nemen en publieke belangen c.q. beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk via wet- en regelgeving af te dwingen.
<i>Monitoring</i>	<p>EY adviseert het instrument staatsagent of, als variant hiervan, de Monitoring Trustee, voor toezicht op naleving van voorwaarden te hanteren. De Monitoring Trustee betreft een instrument dat grote gelijkenissen vertoont met de staatsagent, waar in Europese context ervaring mee is opgedaan. EY adviseert voor toekomstige steunpakketten de inrichting van het toezicht direct uit te werken in de juridische documentatie van de steunverlening.</p> <p>EY adviseert om de rol van staatsagent of Monitoring Trustee te beleggen bij een uitvoeringsorganisatie of een onafhankelijke derde organisatie met specialisatie op het houden van toezicht op naleven van voorwaarden. EY meent dat dat onafhankelijk toezicht, waarbij belangenafweging tussen betrokken partijen kan plaatsvinden, de voorkeur heeft boven monitoring door een overheidsorgaan.</p>

<i>Organisatie overheid</i>	Het organiseren van steunverlening vraagt om specifieke expertise, waaronder financiering, herstructurering en juridische expertise. EY adviseert om de vormgeving van en onderhandeling over steunpakketten organisatorisch goed te borgen, bijvoorbeeld door vanuit de ministeries een kernteam te vormen dat zorgt voor up-to-date kennis van de relevante expertisegebieden en tijdig en juist weet te schakelen bij steunverzoeken. Een nationale investeringsbank, die de genoemde expertises in huis heeft, zou deze rol in de toekomst wellicht kunnen vervullen.
<i>Handhaving</i>	<p>EY beveelt aan om bij toekomstige steunpakketten de juridische positie van de staat als het gaat om succesvolle handhaving te verbeteren. Dit kan onder andere door:</p> <ul style="list-style-type: none"> o bereidheid van de staat om gedurende de looptijd van de steunverlening (en niet alleen achteraf), handhavingsinstrumenten in te zetten; o voorwaarden bij het Steunpakket SMART te formuleren en daarbij aansluitend de doelstellingen van het Steunpakket en – indien van toepassing – voorwaarden die doorlopen na eventuele vervroegde terugbetaling respectievelijk beëindiging van het Steunpakket in de considerans van de steunovereenkomst terug te laten komen alsmede in de contractsbepalingen uit te drukken; o aan niet naleving financiële consequenties te verbinden (door boetes, tranchering, opschorting en/of opeisbaarheid); en o bindend advies als mogelijk geschillenbeslechtingsmechanisme, naast mediation en arbitrage in overweging te nemen. <p>Tevens adviseert EY de staat om in een toekomstige situatie tijdig met zijn contractspartij (schriftelijk) te communiceren over de consequenties die hij wel en niet verbindt aan een dreigende of ontstane niet-naleving van contactafspraken.</p>

(ii) Hoofdpijnen van de kabinetsreactie

De hoofdlijn van de voorgestelde kabinetsreactie is positief-kritisch. Hoewel het steunpakket zeker succespunten bevat, zijn er ook zaken die achteraf gezien anders en beter hadden gekund. Het kabinet ziet echter ook dat het een uitzonderlijk steunpakket was in een uitzonderlijke periode met veel onzekerheden over de duur van de coronapandemie en de impact hiervan op KLM voor de langere termijn. In algemene zin was de financiële steun een succes: KLM heeft dankzij de financiële steun de crisis doorstaan en heeft de steun van de Nederlandse Staat inclusief rente volledig terugbetaald. De naleving van de overige (financiële) steunvoorwaarden was echter minder succesvol, met name met betrekking tot de vereiste kostenreductie en de arbeidsvoorwaardelijke bijdrage.

Hieronder de hoofdpunten van de voorgestelde kabinetsreactie:

- Het kabinet is positief over de erkenning dat het steunpakket doeltreffend is geweest voor de instandhouding van KLM tijdens de crisis, en daarmee succesvol voor de bijdrage van KLM aan het publiek belang van het netwerk van internationale luchtvaartverbindingen vanaf Schiphol.
- Tegelijkertijd is de naleving van sommige steunvoorwaarden minder succesvol geweest en onderschrijft het kabinet de conclusie van EY dat de formulering van de voorwaarden in sommige gevallen beter had gekund.
- Verder is het kabinet positief over de inzet van het instrument staatsagent, maar herkent zij de genoemde knelpunten van EY over de invulling van het

- instrument staatsagent wat betreft het *monitoring framework* en de noodzaak van externe adviseurs.
- Het kabinet erkent de noodzaak van effectieve handhaving van steunvoorwaarden en zal de aanbevelingen van EY meenemen om de juridische positie van de staat te versterken bij toekomstige steunverlening.
  - Het kabinet onderschrijft verder specifiek de volgende aanbevelingen van EY:
    - Het kabinet onderschrijft de aanbeveling om een algemeen belangstest uit te voeren en crisisindicatoren te monitoren, en benadrukt het belang van periodieke evaluaties om voorbereid te zijn op toekomstige crises.
    - Het kabinet volgt het advies om steunvoorwaarden concreet en SMART te definiëren bij toekomstige steunpakketten, met een focus op de continuïteit van de onderneming en het borgen van publieke belangen via wet- en regelgeving.
    - Het kabinet onderschrijft verder het belang van het grondig verkennen van herstructureringsopties bij toekomstige steunaanvragen en neemt de aanbeveling ter harte om terughoudend te zijn met vroegtijdige communicatie over steunintenties.
  - Tot slot nog een woord van dank namens het kabinet aan de externe evaluatie commissie voor hun onafhankelijke oordeel over de evaluatie. EY heeft op een transparante en constructieve manier gewerkt en dat heeft geleid tot een goed leesbaar rapport met heldere conclusies en aanbevelingen, aldus de evaluatiecommissie.

(iii) Vervolgproces

- Indien u instemt, wordt in de week van 14 oktober een BWO gepland waarin de bevindingen en aanbevelingen van de evaluatie en de kabinetsreactie worden besproken. Dit kan dan vervolgens mondeling door u worden toegelicht in de MR van 21 oktober.
- Vanwege de politieke gevoeligheid van het steunpakket aan KLM en hun betrokkenheid op dit dossier stellen wij voor om de volgende personen uit te nodigen bij het BWO:
  - MFIN als aandeelhouder;
  - MIenW als beleidsverantwoordelijke minister;
  - MEZ voor de bredere economische belangen van KLM en de luchtvaartsector; en
  - MSZW gezien betrokkenheid bij de arbeidsvoorwaardelijke bijdrage.
  - Persoonsgegevens gezien de politieke gevoeligheid van het dossier en eerdere betrokkenheid;
- Het evaluatierapport, met bijgevoegd het oordeel van de externe evaluatiecommissie, en de kabinetsreactie zal met een aanbiedingsbrief naar het parlement worden gestuurd. Dit zal separaat aan u worden voorgelegd ter goedkeuring.
- Het evaluatierapport zou -indien er geen vragen opkomen in de MR van 2e oktober- op zijn vroegst in de week van 21 - 25 oktober worden gedeeld met de TK en de EK. We willen bij de timing echter ook rekening houden met uw bezoek aan het IMF in Washington die week. Die week is ook de laatste week voor het herfstreces.

(iv) Afstemming (externe) communicatie

In samenwerking met COMM wordt de communicatie en het moment van publicatie van het evaluatierapport afgestemd. Er is naar verwachting veel

belangstelling vanuit de media voor het rapport. Conform afspraak zullen KLM en de voormalig staatsagent het rapport kort voor de publicatie ontvangen om hun communicatie voor te bereiden. Het is niet uit te sluiten dat de voormalig staatsagent de media zal opzoeken. De kabinetsreactie zal wat ons betreft niet vooraf met hen worden gedeeld. Verder zullen ook de personen die in het kader van de evaluatie zijn geïnterviewd en de juridisch adviseur die betrokken was bij het opstellen van de *framework agreement*, kort voor publicatie op de hoogte worden gesteld dat het evaluatierapport met het parlement wordt gedeeld.

Politiek/bestuurlijke context

In de Kamerbrief van 19 juni 2024 over de evaluatie van het steunpakket KLM (bijlage 1) is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van de evaluatie en heeft uw voorganger aangegeven dat wordt gestreefd naar afronding van de evaluatie na het zomerreces. Met de beoogde planning en vervolgstappen wordt hieraan voldaan.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing.